

Gebarentaal in het theater

Op 28 oktober 2000 ging 'O Amor Natural' in première. Een gecombineerde dans- en poëzievoorstelling van het Handtheater, een gezelschap van doven. Mieke Julien, regisseur van het theater: 'Voor de dovengemeenschap is het van belang dat er een groep is die zich met podiumkunsten bezighoudt.'

Tussen het geroezemoes in het café van het Amsterdamse theater Felix Meritis communiceert een groep mensen via gebarentaal. Het is een boeiend schouwspel. Hun armen, handen en vingers maken lenige bewegingen. Maar ook hun gezichten en lichamen doen mee en geven intonatie aan wat ze te zeggen hebben. De mensen vormen een deel van het publiek dat komt voor 'O Amor Natural' - De Liefde Natuurlijk.

De titel van de voorstelling is afgeleid van de gelijknamige film van Heddy Honigmann, waarin oude mensen de erotische verzen voorlezen van de Braziliaanse dichter Carlos Drummond de Andrade.

Mieke Julien, regisseuse van het Handtheater, zag de film toentertijd en was zo onder de indruk dat ze besloot de gedichten als leidraad te gebruiken voor een voorstelling. Nu declameren zes dove mensen, vier mannen en twee vrouwen, in Nederlandse gebarentaal veertien erotische gedichten.

De start is dynamisch. Twee jonge jongens met gespierde armen in strakke mouwloze T-shirts komen op. Ze voeren met grote vloeiende gebaren een hanengevecht om een jonge vrouw die zich niet zomaar gewonnen geeft. Drie oudere acteurs (ook twee mannen en een vrouw) dragen daarna, tijdens een tango, het gedicht: 'De vloer is bed' op.

De vloer is bed wanneer de liefde overmant.

Op hoogpolig tapijt of op het hardst pakket,
als liefde om naar bed te gaan niet wachten kan,
vormen wij lijf aan lijf het vochtige ballet.

Om uit te rusten van het liefdesspel gaan we naar bed.

Hypnotiserende muziek van natuurgeluiden en klanken volgt de gebarentaal en de dans. Acht ritmes heeft de componist Alan Purves in zijn muziek verwerkt, zodat elke beweging van de dove spelers gemakkelijk samenvalt met één van de ritmes. De gedichten zijn voor het horende publiek ook te volgen. Via een van te voren uitgereikt tekstboekje.

Slechts één acteur

De voorstelling kwam niet zomaar tot stand, want bij het Handtheater is sprake van slechts één acteur, Jean Couprie (57), die een professionele opleiding heeft gedaan. Hij was de eerste in Nederland en in zijn tijd de enige: 'Omdat mijn vader bij het toneel zat, kwam ik daar al vroeg mee in aanraking. Maar het kwam nooit in mij op dat ik ooit zelf iets in die richting zou gaan doen. Pas toen ik zestien jaar was en mijn vader mij meenam naar een mimespel, zag ik dat daar wel mogelijkheden lagen voor mij. Vanaf dat moment ben ik gaan spelen, maar pas na mijn veertigste heb ik mij ontwikkeld tot beroepsacteur', gebaart Jean. Hij volgde de opleiding docent drama in Utrecht waar hij individuele lessen kreeg en studeerde met een tolk.

De andere acteurs hebben die kans nooit gekregen of zagen de mogelijkheid gewoon niet. Neem het verhaal van de twee ouderen.

Dirk Kerkhoven (56): 'Vroeger waren heel veel dove mensen niet bewust van hun eigen creativiteit. We moesten leren rekenen, schrijven, spreken en liplezen. De gebarentaal werd onderdrukt. Er waren toen geen creatieve uitingen voor ons. Maar doordat de dovengemeenschap veel strijd heeft geleverd, mogen dove kinderen nu wel gebaren maken

op school. Daardoor kunnen ze veel meer zichzelf blijven en zich op een creatieve manier uiten.' 'O Amor Natural' is de tweede voorstelling van het Handtheater waaraan Kerkhoven meedoet.

Voor Will Hendriks (59) is het de eerste: 'Vroeger speelde ik in theatergroep KIOS (Kunst in onze stilte) van een dove man, maar toen dat theater ophield te bestaan, ben ik ook gestopt.'

Het instuderen van de dans kostte de acteurs veel moeite. Kerkhoven: 'We horen de muziek niet en ik heb geen dansbenen. Ik moest ontzettend doorzetten. Soms had ik er ronduit de balen van.' Hendriks: 'We hebben zo intensief gerepeteerd maar uiteindelijk is het gelukt. Ook omdat wij een heel goed team vormen.'

Oprichting

De geschiedenis van het Handtheater gaat terug naar het moment dat de horende regisseuse Julien (voormalig journaliste/schrijfster en medebedenker van het kinderprogramma Achterwerk in de kast) en de dove John van Gelder besloten een solovoorstelling te maken in Nederlandse gebarentaal. Toen Julien later andere doven ontmoette die eveneens de wens hadden om te spelen, was de oprichting in 1990 een feit. Twee projecten per jaar voerden ze toen uit. Eén voor kinderen en één voor volwassenen. Totdat ze drie jaar geleden een geschikte locatie vonden aan de Amsterdamse Bilderdijkkade en Julien en Van Gelder samen met nog twee vaste krachten zich fulltime gingen inzetten voor het Handtheater. Er kwamen steeds meer mensen bij. Nu voeren ze met zo'n twintig acteurs tussen de twintig en 75 jaar, ruim vijftien projecten per jaar uit. Julien: 'Voor de dovengemeenschap is het van belang dat er een groep is die zich met podiumkunsten bezighoudt. We stimuleren kinderen en jongeren om iets met theater te doen. Voor de podiumkunsten hebben we als Handtheater een toegevoegde waarde. We vertalen werken naar de Nederlandse gebarentaal. Het Nederland Dans Theater heeft in haar choreografie daar een aantal keer gebruik van gemaakt. Een van onze actrices heeft een rol in een Nederlandse film. We hebben een reservoir van dove acteurs die we kunnen casten en begeleiden.'

De houding van de horenden ten opzichte van doven in Nederland is de laatste jaren sterk veranderd, vindt Julien. 'Tien jaar geleden werden mensen nog uitgejouwd als ze gebarentaal gebruikten. Nu kun je gewoon in het openbaar gebaren. Er komen zelfs mensen vragen waar ze een cursus kunnen doen.'

Doven apart opleiden

Ondanks de emancipatie van de doven en hun gebarentaal in de Nederlandse theaters en daarbuiten, pleit het Handtheater niet per se voor het toelaten van doven op de bestaande academies. Couprie, die ooit in Tsjechoslowakije tijdens een internationaal mimefestival voor doven, werd uitgeroepen tot beste speler: 'Beter is het om, zoals bij het Handtheater gebeurt, doven apart op te leiden. Een theater heeft te maken met cultuur en bij doven is die anders dan bij horenden. Wij gebruiken veel lichaamstaal en tonen meer onze emoties. Ik heb wel een vijfjarige opleiding aan een academie gevolgd en dat heeft mij een aardige basis gegeven, maar ik kon mijn eigen cultuur daar niet uiten.'

'Daarom zijn we blij om voorstellingen te geven voor een publiek dat voor het grootste deel horend is', gebaart Hendriks. 'Het is een manier om te laten zien wat onze cultuur is. Het gaat er niet om dat ze begrijpen wat we zeggen, maar wel dat ze zien wat wij te bieden hebben.'